

ועדת גורן

פרוטוקול

ישיבת אחה"צ, יום 4.3.2010**נוכחים:** חברי הועדה:

כב' השופט (בדימוס) אורי גורן, יו"ר הועדה

כב' השופט (בדימוס) ד"ר גבריאל קלינג

מר אביגדור קהלני

פרופ' ערן דולב

גב' אסתר דומיניסיני

מר עוזי לוי

פרופ' יוסי תמיר

מרכז הוועדה:

מר אביהו דיסטלמן

משקיף מטעם משהב"ט:

גב' נחמה פרלמן

משקיף מטעם משרד האוצר:

מר מאיר בינג

משקיף מטעם צה"ל:

מר יצחק פוקס

הופיע בפני הוועדה:

פרופ' אמנון כספי, נכה צה"ל, פונה מן הציבור

נוכחים נוספים:

מר זאב ויסמן - סגן ראש אגף שיקום נכים

גב' הלן מור- יועצת משפטית, במשהב"ט

מר זאב פיינר- דובר הוועדה

גורמים נוספים

הופעתו של פרופ' אמנון כספי, פונה מן הציבור, בפני חברי הוועדה

א. גורן, יו"ר: לכבוד לי להזמין את פרופ' אמנון כספי, שהוא גם פרופ' מלומד אבל הוא מופיע פה עפ"י בקשתו האישית ולא מטעם פקולטה זו או אחרת. תודה שבאת, אמנון, ונשמח לשמוע את דבריך.

פרופ' אמנון כספי: במשך יותר מחמישים שנה, מאז 1958, אני מנהל מערכת יחסים טעונה ביותר עם השילוש הלא קדוש של אגף השיקום, משהב"ט וארגון נכי צה"ל, ואני, כנכה צה"ל, מין צלע רביעית שלא תמיד מרגיש שהיא כל כך רצויה בכל הסיפור הזה.

1958, המספר הוא 10, בערך בשנות ה-60 פלוס (אני לא זוכר מת) המספר הוא אפס, בשנת '74 המספר הוא 10, בשנת '99 המספר הוא 11, בשנת 2001 המספר הוא 34, בשנת 2002 המספר הוא 49, וזה אחוז הנכות שלי היום.

ובהערת אגב אני אומר, שכאיש מסתכל וחושב, לפעמים, יש לי הרגשה מאוד לא נוחה עם המספר 49, כי אני חושב שהוא לא מייצג את המצב אלא יש לי הרגשה שהוא מייצג החלטה בירוקרטית של קו חיתוך של 49-50, וכל מי שמכיר את הטבלאות שמתפרסמות יותר במסמכים של ארגון נכי צה"ל מאשר במסמכים של אגף השיקום, יודע מה המשמעות שמאחורי החיתוך הזה.

אם תרשו לי טיפה לפרט, כי אני חושב שזה יעיד על כל המהלכים שבהם עברתי, הבאתי את הערימה הזאת והערימה הזאת ויש לי עוד מקביל לזה בבית, יש לי תכונה מאוד גרועה של שימור ניירות וכל מה שהיה לי עם הגופים שמניתי עד כה, הכל מונח כאן (פלוס על המחשבים).

ב-58', כמעט לקראת סיומו של האימון המתקדם בנח"ל,

שכבתי ב'פוריה' ושוררתי לביתי על קביים, לאחר פגיעה ברגל וקיבלתי 10% נכות. כנער בן 20, באמת שלא ידעתי מה לעשות עם זה. אח"כ היו עוד טיפולים (לרופאים שבינינו) להוציא את המסמר שהכניסו לפימור (כי אז, ככה טיפלו בפימור).

ואז, בשנת '60 זומנתי והודיעו לי שאני 0% נכות. לא עשיתי עם זה שום דבר, לא היה לי עו"ד, לא הבינותי מה קורה. חשבתי שזה לא נראה לי סביר, אבל זה מה שקרה. מלחמת '73, כמה חודשים טובים אחרי זה, מסתבר שאני קצת חירש (אני עם מכשירי שמיעה עכשיו), מסתבר שאיבדתי את השמיעה, לא את כולה – בעיקר בטונים גבוהים, ואני עובר את התהליך של וועדות רפואיות וכן הלאה – גם עד כה, היו לי כבר 3 וועדות רפואיות, ואני מקבל 10% נכות. על שמיעה, וזהו.

1998, בדיוק 40 שנה לאחר האירוע הראשוני, אני נכנס לסחרחורת נוראית שהיו לה סימנים קודם לכן, של בעיות רגליים וגב תחתון וכן הלאה, ואני מתחיל לנסות להסתכל לראות מה קורה. אני מתחיל להיפגש עם רופאים, ואז מסתבר שאותו ניתוח שהיה בשנת '58 לא כל כך צלח – ואם שוב, אני אהיה רפואי לרגע - כשחיברו את שני חלקי הפימור, הזווית המותרת היא 7 מעלות, אבל כשחיברו אותי ב'פוריה', חיברו אותי ב-21. זה אומר, שבמשך 40 שנה המערכת לא פעלה כפי שצריכה להיות ואז התחלתי במהלך המתבקש, התחלתי בדיקות וכן עו"ד, ואז קיבלתי 1% של נכות על הנזק ברגל, לגב התחתון וכן הלאה.

זה לא נראה לי סביר, ולכן התחיל מאמץ לנסות להבין ופגישות ועניינים, ואז, ב-2001 – 34% נכות וב-202 כאמור,

49% נכות.

כל מספר כזה, כל וועדה – אני לא זוכר כמה וועדות רפואיות, יש לי את הרקורד, אחרי שמניתי 12 או משהו כזה, הפסקתי לספור – בכל אחד מהמצבים הללו, מאבק לקבל את השירות, מאבק כמעט, הייתי מגדיר אותו, בירוקרטי לא נעים.

למרות שפה ושם (צריך להיות, באמת, מאוזן), פה ושם היו דברים מאוד מאוד בסדר. אבל הסה"כ, כשאני מסתכל על ה'חוויות' שלי לאורך הדרך- אגב, עשיתי עוד דברים אחרים, חוץ מלהתמודד עם הדברים הללו, שלא תהיינה אי-הבנות – היה מאוד מאוד לא נעים. היתה תחושה קשה. אני במקצועי האקדמי ובעבודתי, עוסק בנושאים של ארגון, ניהול, יחסי עבודה, משאבי אנוש. הסתכלתי על כל החוויות וההתנסויות הללו, גם דרך הפריזמה המקצועית, ולא הרגשתי טוב. חלק מהמכתבים, כשהתכתבתי – עד שקיבלתי תשובות, נשמתי פרוחה; הצעתי את עצמי, גם, כיועץ בהתנדבות, לאגף השיקום. יותר מפעם אחת.

אני רוצה לאחר הפתיחה הזאת, לציין מספר אירועים ספורדיים שעברתי-חוויתי, ואני חושב שהמסקנות הן מאוד מאוד ברורות.

הכאבים היו עד לבלי קץ, אני עברתי כמה מרפאות כאב. האחרונה שבהן, בה טופלתי, היתה של פרופ' ניב (שנרצח).

בעצם, רמזו לי שיעם זה אתה תחיה'. 'עם זה', זה עם הכאבים.

לא נראה לי, עשיתי את מה שעשיתי, מצאתי איש רפואה שישב אז בניו-יורק. אגב, הוא היה, מסתבר, קודם לכן הרופא של חיל האוויר שלנו (יהודי). קיבלתי המלצות, פניתי

לאגף השיקום, ביקשתי לנסוע לשם בכדי להיבדק ולקבל את עצתו. הבירוקרטיה ניצחה את לוח הזמנים, ואני נסעתי לפני שקיבלתי את האישור. חזרתי, הגשתי חשבון הוצאות. קיבלתי תשובה: מדוע נסעתי בלי אישור?! צעקתי: גוועלד, אני ביקשתי את האישור כל כך הרבה חודשים, אמרו לי 'מצטערים מאוד, לא!'.

אמרתי: אני מבין. האם אתם חושבים שכדאי להביא את זה לוועדת ל'?

נודע לי על וועדת ל' מכיוון שהיה בזמנו מאמר בעיתונות, ומאז 1958, כל מה שנוגע למערכת הזאת, מתוייק באיזשהו מקום. וברגע שכתבתי 'וועדת ל'', חזר ההוצאות היה מלא ומייד.

נקודה שניה: כל מה שקשור לעניין זכויות – התעלמות. בכדי לעמוד על זכויותיך (זה שונה מאז, אני יודע, אבל עדיין בעייתי). שוב, מאבק, מאבק, מאבק, ושוב סיפור רטרואקטיביות.

מסתבר לי, בנקודה מסויימת של זמן, למרות ששאלתי באופן ישיר 'האם אני, עם מה שיש לי, יוצא למה שנקרא 'חמי מרפא' נדמה לי, לא קיבלתי תשובה. כשהתעקשתי על הפעם הראשונה, התברר לי שיש לי רטרואקטיביות 4-5 שנים, אז כל פעם שאלתי 'מה קורה עם הרטרואקטיבי?' פשוט אין התייחסות.

אפיזודה שלישית (וממנה הסתעפו כמה דברים מאוד מעניינים): אני הצטרפתי להיות חבר בארגון נכי צה"ל. בנקודה מסויימת פרשתי ובנקודה מסויימת, החלטתי שאני רוצה לחזור. ואז התברר לי, שבכדי לחזור להיות חבר בארגון נכי צה"ל, אתה חייב לשלם קנס – הם לא קוראים לזה 'קנס'

אבל קוראים לזה לשלם דמי חבר רטרואקטיבית, עד לאיזושהי נקודה של זמן (מה שמאוד הכעיס אותי), ולא כל כך הבינותי את זה, נרשם לפניי.

אפיזודה רפואית לגמרי: היות וסבלתי כפי שסבלתי, עקבתי באופן מאוד שיטתי, אחרי כל מה שקורה בנושא של ברכיים וסיפורים מהסוג הזה. ואז הופיע על הבמה 'אפוס' שני האורטופדים שפיתחו את המערכת של נעליים מאוד מיוחדות. אני פגשתי במקרה נציג שלהם בוויטנאם, התחלנו לדבר, חשבתי אולי אלה יושיעו אותי.

הלכתי אליהם, אל המשרדים שלהם (מאז אנחנו חברים), למדתי את העניין, הראו לי סרטונים, הציגו בפניי עדויות. ביקשתי מאוד בנימוס, מהאורטופד שלי, שיכתוב המלצה לאגף השיקום. כתב המלצה, היתה וועדה. הוועדה כתבה לי שהיא לא מוכנה שאני אלך עם הדבר הזה, שאני אשתמש בו, מכיוון שהוא מסכן את חיי כי זה פוגע ביציבות.

זה העביר לי הרהור לא כל כך נעים. אני לא אוהב לערער על מקצועיותם של אחרים, אבל זה ועוד הצטברות של ישיבה או עמידה או הליכה או בדיקות בוועדות רפואיות (אני אנסח את זה הכי בעדינות), לא הרגשתי שאני נמצא באיזור שבו חוד החנית של הטיפול בבעיות הרפואיות שלי, באמת מתמקד.

עכשיו אני רוצה לגעת באיזושהו היבט אחר לגמרי, של השילוש הלא קדוש, כפי שקראתי לו.

כפי שהזכרתי כאן, פרשתי מארגון נכי צה"ל. ואז פתאום התברר דבר מאוד מעניין: שאם אתה אינך חבר בארגון נכי צה"ל, שתוקף קיומו מכך שמשב"ט באיזושהו שלב החליט שהוא הארגון היציג, אז אתה מנוע מלקבל גם תשלומים שמשב"ט משלם לנכים; אתה מנוע מלהיות מבוטח בביטוח

חיים הדדי; אתה מנוע מביטוח סיעודי; ואתה מנוע מביטוח בריאות.

העניין נראה אבסורד בצורה שלא תאומן, והתחילה התכתבות, והתחיל מאבק שנמשך שנים, שסיומו בג"צ שאני הגשתי נגד ארגון נכי צה"ל ונגד משהב"ט, שבו בסופו של יום, הבג"צ הודיע לאגף השיקום: לא יקום ולא יהיה, ומעתה כל נכי צה"ל, בלי קשר להיותם חברים בארגון או לא, זכאים לדברים הכל כך בסיסיים.

אביגדור קהלני: אמרת שגם תגמולים מנעו ממך?

פרופ' אמנון כספי: לא, לא, רק שלושת הביטוחים.

אביגדור קהלני: מה שהארגון עשה באופן עצמאי?

פרופ' אמנון כספי: סליחה, הארגון עשה באופן עצמאי, אם אתה לוקח את

הדוגמא של הביטוחים המסויימים, משהב"ט העביר את

חלקו, כל נכה כהיותו נכה צה"ל.

עכשיו, זה מביא אותי לשאלה המהותית של מה נוצר כאן?

היות ותחום עיסוקי הוא במידה רבה מאוד יחסי עבודה, אז

התברר לי שלמעשה נוצר כאן מצב שאני משווה אותו למה

שקורה בתחום יחסי העבודה, שישנה הנהלה שהיא לפחות

לגירסתם של העובדים ונציגיהם, מרושעת ואכזרית. ולכן

צריך להיאבק בה בכל הכוחות האפשריים, ולכן בעצם צריך

לבוא אליה בדרישות – ואני, דרך אגב, מצטט עכשיו את אחד

הדו"חות. כל העדויות שהיו כאן, הופקו ומונחות כאן בתיק

שלפניי, מישהו שדיבר על כך לפניי וגם אמר: "ארגון נכי

צה"ל רואה את עצמו כמי שבא ודורש ודורש ודורש". אני,

באידיאולוגיה ובתפישה המקצועית שלי, של יחסי עבודה, בא

ואומר: לכל מעסיק, לכל מקום עבודה יש בדיוק את וועד

העובדים שהוא זכאי לו. ואם ההנהלה נוהגת שלא כראוי, אז

וועד העובדים וודאי ובוודאי שינהג שלא כראוי, לדרוש את הכל כי הוא לא יכול לסמוך על ההנהלה. אגב, בתהליכי המו"מ עם משהב"ט ועם ארגון נכי צה"ל, הייתי ער לעובדה שיכולה לעלות טענה (שאתה אמרת, אדוני), ארגון נכי צה"ל הציג את הדבר הזה ולכן אם אתה לא חבר ארגון נכי צה"ל, אל תקבל את זה. עשיתי גזירה שווה מאוד פשוטה, אמרתי: אם אתה עובד במקום עבודה מאורגן, אבל אינך רוצה להיות חבר בארגון עובדים – אחרי הכל אנחנו במדינה דמוקרטית, וזו מערכת שהיא וולונטרית, אי אפשר לחייב אותך להיות חבר בארגון נכי צה"ל.

בסוגריים לגמרי: למרות שהמסמכים של אגף השיקום מנוסחים בצורה כזאת שנער בן 22 או בן 18 שקורא אותם, מבין שחובה עליו להיות חבר בארגון נכי צה"ל. זה מאוד הכעיס אותי, יצא מכתב נפרד. בדקתי, אני לא זוכר עד כמה שינו את זה.

התברר לי, שמשהב"ט – לא כל כך אגף השיקום, אבל גם אגף השיקום, מרגישים מאוד לא נוח, שלא לומר מתבטלים לחלוטין, תחושתם היתה: אנחנו לא נלך ראש בראש עם ארגון נכי צה"ל, מכיוון שהפגנה של נכי צה"ל זה לא זה. אנחנו לא נוכל ציבורית להתמודד עם זה. ואז אתה פתאום עומד במצב, שאתה מרגיש הרגשה נוראית מכיוון שמהב"ט, בטיעונים בבג"צ הולך מלכתחילה איתי (לכן הטילו עליו, דרך אגב, הרבה פחות הוצאות משפטיות. הוצאות משפטיות על ארגון נכי צה"ל הטילו כפול). ארגון נכי צה"ל מתבצר בעמדות סופר אבסורדיות, מספר לי שהוא חברה פרטית ולכן הוא לא כפוף לכללי המינהל

הציבורי. כל מיני דברים שאני הרגשתי סתם כאזרח, שאני בוש ונכלם.

אבל אני אלך להמשך המאבק שלי, על-מנת שנבין שהאבסורד של השילוש הבלתי קדוש הזה, הוא נורא ואיום גם היום. יש גוף שנקרא 'חבר' (אני לא יודע עד כמה אנשים פה מכירים אותו), מה זה 'חבר', מי זה 'חבר'? יו"ר הדירקטוריון של 'חבר' זה רמ"ח פרט אכ"א; המנכ"ל הוא רע"ן ת"ש אכ"א. כשאני פרשתי מארגון נכי צה"ל, הייתי חבר ב'חבר'. משהב"ט הוריד את הכסף והעביר אותו ל'חבר' דרך ארגון הנכים, למיטב ידיעתי, סכום מסויים. כשפרשתי, המשיכו לנכות, בלי שום מילה, בלי שום היסוס. עד שאני העליתי את הבעיה. אבל עכשיו, לפני חצי שנה, החלטתי שאני רוצה להצטרף ל'חבר'. אז התחלתי. אני הולך בדרך הישר לגמרי: עליתי על האינטרנט, שלחתי בקשה וכו'. מודיעים לי שאני, כנכה צה"ל – בואו נבין את זה, רבותיי – אני, כנכה צה"ל, לא יכול להצטרף ל'חבר', כי 'חבר' שהוא חברה שהצבא הקים, איננו מקבל נכי צה"ל כפרטים, אלא רק יש לו הסדרים ארגוניים.

אז אני מתחיל להתכתב עם כולם, אני מקבל תשובה רק מהיועץ המשפטי של משהב"ט, שבו הוא כותב לי ש'חבר' הוא חברה פרטית, והוא כותב לי שבגלל זה שמהב"ט לא משתתף בשום צורה כספית, לכן הטיעון שלי שזה מקרה דומה לבג"צ שבו טענתי את הטענה שזה לא חברה פרטית וכן הלאה, זה לא תופש.

לא קיבלתי, עד היום, שום תשובה לא מיו"ר הדירקטוריון ולא מהמנכ"ל (התחלפו שם המנכ"לים, אז אני נותן להם הנחה).

עכשיו, כל הדברים האלה, מתועדים כולל מכתבים שהם מגוחכים – אני שולח מכתבים עם אותיות של 22 בוורד, לשר הביטחון ולמבקר המדינה, למה 5 חודשים אף אחד לא עונה!?! בואו נעזוב את כל הסיפור, בואו נחשוב על מישהו שאין לו את הרצון ואין לו את התפישה, אין לו את המשאבים של זמן ושל כסף, להתמודד עם כל הדברים הללו.

אני משוכנע שישנם רבים רבים, כמו שביטוח לאומי עושה מאמצים – הם קוראים לנו 'לקוחות' או אזרחים - שאנחנו נמצה את מה שמגיע לנו. זה לא נעשה במערכת הזאת של אגף השיקום, משהב"ט, הנכים.

אני רוצה בכל זאת להתייחס לנקודה, שנדמה לי שהיא הופכת להיות מהותית, כי אינני רוצה להתייחס לכל הנושאים הכספיים. קראתי, עברתי, עסקתי בחיי המקצועיים ב- בואו נקרא לזה תרגילי תקציב. כדי לקרוא באמת מה כתוב בתקציב, צריך באמת להיות איש מקצוע – שאני אינני כזה – ואני רוצה להביע את דעתי, כל ההסתייגויות הן דעתי שלי האישית, ולא הלכתי איתם מבחינת חשיבה, את כל הדרך – לגבי העניין של הזכאים.

אני חושב, שהתפישה צריכה להיות במפורש, מצמצמת, התפישה צריכה להיות: נכי צה"ל; זמן השירות, עקב השירות.

עכשיו, אני משתדל גם לעיין ולהזים את הטיעונים הנגדיים, וכבודם במקומם מונח. אבל אינני חושב שזה צריך להיות הקו המנחה והסיבה היא מאוד פשוטה: זה כל כך קל להתכסות בשמיכה רחבה, לכלול את כולם, בפרט שזה לא על- (סליחה על הביטוי) על חשבוננו הישיר. זה על חשבוננו העקיף. זה הרבה הרבה יותר קשה, כשאתה צריך לבוא

ולומר, אני הולך בצורה מאוד דיפרנציאלית, אתה חייב להיות מסוגל להגן על זה, אתה חשוף משפטית, אבל נדמה לי שאם לא נעשה את זה, אנחנו במצב לא סימפטי. מאוד לא סימפטי.

את מלחמת 73 שימשתי כחוליה פסיכולוגית של אריק שרון ב-143 (ושם גם נפגשנו שוב עם ערן). אנחנו יצאנו, אני והאיש שהיה איתי בחוליה, נפגשנו עם מפקדים בשטח, עשינו סקרי מורל על המקום, בצהרים אספנו שאלונים, למחרת בבוקר באנו ונתנו פיטבאק למפקדים. ושוחחנו, שוחחנו עם מפקדים, עם חיילים וכן הלאה. ואני לא יכול לשכוח את השיחה שהיתה לנו עם מ"פ מילואים, ושאלנו אותו: אמור לנו לנו, מה אתה עושה עם העניין הזה של חופשות? כשבאים אליך אנשי מילואים, זה אומר 'סבתא שלי חולה מאוד, אני צריך לטפל בה', וזה אומר 'אם אני לא אקצור את השדה שלי, או אעשה את העגבניות, מה אני אעשה'. אז הוא אומר לי: 'אצלי אין חוכמות, אף אחד לא יוצא'. אף אחד? 'לא, אם אני צריך להתחיל לבוא ולנמק ולהסביר, לא יכול'. אני לא חושב שחברה כפי שאני רוצה שתהיה חברתנו, יכולה ללכת בתפישה עקרונית כזו. אז אני יודע שההתמודדות תהיה מאוד קשה והיא קיימת כבר היום, אבל נדמה לי שבסופו של יום, זה מה שצריך לקרות. מכיוון שמה שקורה היום, והפוסט מודרניזם זה אחד הביטויים שהם קשים ויש לי השגות רבות עליו, קווי התיחום, קווי הגבול מטשטשים לחלוטין בהמון המון מקרים. יש לי מאמר בהכנה על איפה ועד כמה מטשטשים קווי הגבול, ואם אני אעשה רגע פוליטיקה בגרוש, זה שאין לנו גבול – למדינת ישראל אין גבול היום – זה חלק ניכר, להערכתך,

ברמה של מתח שמביא אותנו למקום שבו אנחנו נמצאים. אז צריך שיהיה הכוח להתמודד. צריך לנסח את הדברים מחדש. אני מאוד מאוד לא נחרד מעדותו של עוה"ד שישב כאן בכיסא הזה כראשון לנו במעידים היום ושאל שאלות לגבי הרטרואקטיביות ומה יהיה. סליחה, מי היה עד לפני כמה שנים מהנדס במדינת ישראל? מהנדס במדינת ישראל היה מי שחתום בפנקס המהנדסים. האם הוא גמר הנדסה? התשובה היא לא. התשובה היתה, כשחוקקו את החוק, אמרו, כל מי שיוכיח ש-5 שנים או 10 שנים אחורנית עבד כמהנדס, ייכנס. קוראים לזה 'דור המדברי' בז'רגון שלנו, ובעיות מהסוג הזה, הזמן פותר אותם. אז מה תעשה אם אפס עד 19, אם תשנה או משהו כזה? איך אומרים? אסור שטיעון מהסוג הזה, יערפל את המחשבה לגבי העתיד, על-מנת שהמערכת תהפוך להיות באמת מערכת משקמת עד תום. כי טוב, אני כפי שאמר אותו קודם לי, אני נזקקתי לאגף השיקום כאגף שיקום, תקופה מאוד קצרה. בשנה שחזרתי הביתה, עד שהתחלתי את לימודיי באוניברסיטה, הייתי בטיפול והציבו אותי- כבודו לא יאמין, אבל הייתי עוזר לתביעות דחופות בבימ"ש השלום שישב ביהודה הלוי (אז אתה יודע כבר את השנים). וזאת היא עבודה שסידר לי אגף השיקום והרגשתי מאוד מאוד נוח עם זה, והיו לי שיחות מאוד חשובות עם אותה גברת שניסתה לשקם אותי, ואיך אומרים? לשמחתי חלפה שנה, עליתי לירושלים ו-on my own.

אבל אם באמת רוצים, ואני פגשתי בשנים הללו אנשים שבאמת באמת נזקקים לסיוע של השיקום, עם המספרים שישנם היום ועם המערכות שישנן היום, זה לא יקרה. אז אני

לא חושב שהקיצוניות שקודמי הישיר, לגבי הנושא של בריאות הנפש הלך איתו כל כך רחוק, של לחסל לגמרי, להעביר את הכל לגורמי חוץ – אינני חושב שזאת הדרך. אני מבין מה מביא את העד לגישה הזאת, אינני חושב שזה מה שצריך לקרות – אבל אם אני אסכם את הקטע הקצר הזה: דיפרנציאציה ברורה; הקטנת הקבוצה עד למינימום; התמקדות בנושא השיקום; אני בהחלט הייתי הולך לרעיון הזה של הפרדה במשרד – מה שקרוי היום משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ואני התחלתי לעבוד כיועץ לו, כשעוד קראו לו משרד הסעד. אז היתה התמודדות קשה מאוד בעניין של זכאויות כספיות והעניין של טיפול בפונים. ופשוט יום אחד בהיר, עשו את ההפרדה. לא עד הסוף, אבל בסופו של דבר היתה תת-מערכת שעסקה בכל הזכאויות הכספיות, ותת-מערכת שעסקה בעבודה האמיתי של משרד הסעד דאז, כשכמובן צריך לשמור על תקשורת מאוד פתוחה ומערכת מאוד מתואמת בין שני החלקים הללו כי יש ביניהם קשר אי אפשר להתעלם מהקשר הזה ואנחנו גם לא רוצים להפוך את הכסף למין תחליף לשיקום. זאת, כרגע לפחות, עמדתי, בהסתמך על ניסיוני, בהסתמך על מה שקראתי, בהסתמך על תחומים אחרים שנתקלתי בבעיות דומות. תודה רבה על הקשבתכם.

א. גורן, יו"ר: כפרופסור וכמרצה, אני כבר אומר, שהתרשמתי מאוד איך שהעברת את החומר – מבלי להתייחס לתוכן – אבל היה

מרתק, והסיכום הוא סיכום שגם אפשר לחשוב עליו, של הזכאות והשיקום. זה דבר אידיאלי אני חושב. כולם התרשמו. תודה רבה פרופ' כספי. הישיבה ננעלת.

(תום הופעתו של פרופ' אמנון כספי)

הישיבה נעולה.